

Hans Bergel: Dunja, die Herrin

(Übersetzung ins Rumänische)

von

Melinda Tăriță

Dunja, Stăpâna

Amintiri din Delta Dunării

Pentru soția mea, Elke

Înainte ca cel mai mare fluviu al Europei să înceapă să se răspândească cu o nemărginire derutantă, Dunărea s-a hrănit din râurile a opt țări. Pe un drum lung de 3.000 de kilometri, din Pădurea Neagră până la Marea Neagră, ea adună toate bogățiile pe care i le oferă țărmurile și le varsă aici, așa pare, pe mesele întâlnirilor ei festive cu marea; un ținut sălbatic tropical format din lacuri, lagune, insule, papură și păduri seculare la marginea vechiului continent, un loc gigantic de producție a unor vieți diversificate, o grădină luxuriantă însălbăticită a lui Dumnezeu la granița dintre două continente. Fluviul care s-a dezvoltat în cele din urmă cu strălucire și vigoare în această deltă, a fost numit de romani Danubius. Slavii îl numiseră de timpuriu *Dunja*, stăpâna.

Aproape absorbită cele dintâi de calcarul muntelui Jura șvabă și derivată din lacul Constanța, Dunărea este așa de mare la Ulm, că poartă vapoare. La Passau se îndepărtează de pădurile din sudul Germaniei, se îngheșuie în spatele orașului Krems spre Câmpia Tullner și răzbește în munții centrali ai Ungariei. Devine fluviu acolo unde s-a îndepărtat sub podurile renumite din Budapesta de ținutul sortit Nibelungilor și pătrunde în întinderea luminoasă a pustiului. Versanții Carpaților de sud se opun în zadar, munții Banatului impunând o barieră. Lovește stâncile și le străpunge la Porțile de Fier și devine, ce nu a fost până atunci, despărțitoare de popoare și țări; servește ca graniță pentru Iugoslavia, Bulgaria, România și Uniunea Sovietică. Continuându-și drumul prin lunci mlășinoase, se pregătește totodată de întâlnirea cu marea, cu acel Pont Euxin pe ale cărui țărmuri și-a petrecut Ovid, în timpul bătăliei din pădurea Teutoburger, alungat de împăratul Augustus, ultimele sale zile. Legându-și întâi soarta în cursul ei superior de peisajele culturale ale episcopilor timpurii, ale catedralelor medievale, ale stilului baroc, ale unor mănăstiri unice și orașe fermecătoare, Dunărea devine, pe măsură ce se apropie de mare, din ce în ce mai mult natură. La Passau latitudinea ei cuprinde 200 de metri, la Budapesta peste 500, la Giurgiu mai mult de 800, iar în deltă este imensă, de nemăsurat. Ea se răspândește aici peste o suprafață de 4.500 de kilometri pătrați, cuprinzând aproximativ de 15 ori dimensiunea orașului München. De la coasta Dobrogei Delta se împarte în trei brațe până în Marea Neagră: Chilia, Sulina și Sfântul Gheorghe. Brațele ei sunt ca arterele unui ținut, al cărui abundență și unicitate de floră și faună nu pot fi reflectate științific, ci doar în miturile și legendele locuitorilor deltei. Cu 300 de specii ea este locul nativ a celei mai bogate lumii a păsărilor și cu 240.000 de hectare Delta este cea mai mare întindere de papură a pământului. Un proverb pescăresc spune că cine călătorește în deltă, acela pătrunde într-un ținut al uitării.

Cea mai mare importanță o are această vorbă în acele timpuri în care fluviul trece – în fiecare al treilea an, spun locuitorii deltei – peste golfurile și brațele moarte, peste lanurile de papură,

peste pășuni și pădurile de salcâm aducând, primăvara, odată cu dezghețul, cantități inimaginabile de apă. 6.500 de kilometri cubi se varsă în fiecare secundă în deltă, asta înseamnă în două minute atâta cât are nevoie un oraș de milioane de locuitori pentru alimentarea zilnică cu apă. Dunărea devine o uriașă care ia în răs dimensiunile normalității. Ea șterge de pe fața pământului povârnișurile sedimentate pe maluri și diguri ca pe niște construcții de carton. Transformă și preface platoul deltei ca printr-o vrajă într-o altă mare înaintea Mării Negre. Sute de kilometri în sus, până la balta Ialomiței, scufundă insule și insulițe de parcă n-ar fi existat niciodată. Însuși digul masiv de la țărnul vestic, în nord de Vadul Oii, ține cu greu piept presiunii, cedând pe alocuri. Dar oriunde se rup digurile și valurile de pământ începe o goană nebună asemenea Judecății de Apoi: porci mistreți, nevăstuici, urși, bursuci, iepuri, vulpi, șerpi, cai, râși fug împreună în fața cataractelor de apă care se apropie fierbând parcă, mlăștinoasă. O dată am văzut oameni refugiindu-se împreună cu animalele – deținuți politici aflați pe insule însoțiți de paznicii lor în uniforme; unii aruncând uneltele de lucru, ceilalți armele; printre ei, dar și împreună cu ei fugeau căprioare și lupi să-și salveze viața de apa care vuia din spărturile de dig și care îi urmărea pas cu pas. Aceasta este, de fiecare dată, clipa adevărului. Fluviul stabilește singur o ordine ierarhică, cu o putere care nu îndură nici o obiecție. Unică este în momentul acela tihna lui detașată.

Pe când polenul salciilor plutește galben ca șofranul, pulverizat pe suprafața apei până la orizont, în coroanele pădurilor insulare atârnă alge și ierburi de apă, înodate și lipite ca niște acoperișuri, atât cât cuprinde ochiul. Cadavrele animalelor se bălângănesc pe ramuri, bărcile pescarilor se leagănă cu dosu-n sus pe vârfuri de copaci, prada apei, rămășițe ce se colorează rapid în lumina incandescentă în gri. Dedesupt, interiorul pădurii începe să scoată aburi ca jungla sudamericană; umezeala din aer este așa de fierbinte ca în pădurile tropicale din Amazonia. Pământul din pădure este saturat, clocotește, este inaccesibil și miroase de la gunoiul depus din opt țări.

Dar canicula care se lasă deodată, copleșitoare, transformând cât ai clipi din ochi sălbăticia năniloasă într-un incubator pentru creatură și vegetație. Dintre insule și lagune se ivește o viață a cărei rodnicie este strașnică și violentă. Printre stolurile despărțite de pelicani și egrete, cormorani și rațe sălbatice, care colorează pentru câteva secunde cerul soarelui strălucitor în negru, peisajul își schimbă fața din nou. El devine o seră, în care stuful, de exemplu, crește în mii de covoare verzi și mătăsoase pe canalele și lacurile deltei. Ele cresc peste zece centimetri în decursul unei singure zi. În puține zile mizeria, mълul și putoarea de la suprafața apei sunt acoperite de ameteitorul și parfumatul violet al ierburilor, florilor și tufelor. Insulele sunt ca de burete, înotătoare și calde. Deasupra adânciturilor de pajiștile se lasă nori de la aburii minții, a cărei aromă le fura vânătorilor și braconierilor simțurile până în adâncă noapte. În strălucirea amiezii se ivește în albastrul cerului fata morgana. Cine străpunge pământul pe aceste insule infernale, dă deja la jumătate de metru de apă neagră ca un terci. Dunărea își fecundează aici în deltă insulele ca Nilul țărmurile sale. Cu același exces cu care ea se hrănește, sufocă orice viață, care este prea slabă să se opună legilor sale.

Sunt ani, în care din mai până în octombrie în afară de două-trei furtuni care se revarsă asemenea unor potoape, nu curge nici un strop din cer. În timp ce dogoarea atacă aceste ținuturi și temperatura urcă până la 50 de grade, insulele de burete se usucă, transformându-se în niște table tari ca de beton. Semănăturile de porumb, grâu sau floarea soarelui se confruntă în fiecare al treilea an cu situația inițială: punctul zero. Și așa a rămas omul singura unealtă, care putea fi folosită, după ce tractoarele n-au putut face față stratului dur al pământului. Mânerele de lemn ale sapelor se făceau praf lovind baza de fier coaptă din nămol, nisip și loess. Târânăcoapele lor s-au înțepenit de tot în zidurile de musacée mai înalte ca omul. Fierăstraiile s-au poticnit în trunchiurile groase de ciulini. Încercarea de a cuceri insulele cu ajutorul plugului a eșuat deja din cauza ciulinilor de nestăpănit. În deltă există formațiuni de ciulini care pot crește cât o casă și care amintesc de arhitecturi grotești, de coșmar: catedrale

bântuite construite într-o linie strâmbă, bizară, a căror flori de rozetă roșii și albastre luminază ca un miracol al drăgălășeniei sfioase în centrul unei lumi de groază blestemată. Uneori stă, înaltă, o lumânărica singuratică în pădurea fantomatică de ciulini. Orașe întregi de ciulini acoperă unele insule într-o astfel de arhitectură. Sămânța ciulinilor este raspândită de curentul de aer a mării pe apă spre vest până în stepa Dunării, care și ea e plină de ciulini. Toamna, înaintea apariției vântului din est, desprinzându-se de pe rizomul uscat ca niște schelete sferice sfrijite se rostogolesc peste îndepărtările stepei până la marginea sudică a Carpaților. Scriitorul român Panait Istrati, un prieten a lui Romain Rolland, îi numise Culinii Bărăganului, le-a atribuit în romanul său însușiri magice și l-a imaginat pe pe gnomul ciulinilor alergând în urma omului în goană, turbat.

Însă nu doar verile fierbinți și nesfârșit de copleșitoare, și iernile sunt dominate de legea lipsei de măsură. Din stepele sudice ale Ucrainei șuieră pe deasupra Mării Negre vânturile, aducând zăpada în șiruri perpendiculare peste Delta Dunării. Ziua este întuneric ca noaptea. Pe brazde de gheață rătăcesc lupi înfomețați peste lacurile și lagunele deltei și urlă spre așezările pescărești. Când suprafața apei biciuită de furtuni se sparge într-un covor spumos verde-veninos, pescarii spun că bîntuie Satana. Își fac cruce, cu fețe smierite. Cine supraviețuiește furtunilor de iarnă care se izbesc cu putere de Dunăre încât s-ar crede că încremenește sub avalanșele de aer înghețat, de minus 40 de grade, acela înțelege de ce. Zilele fără nori și vânt, sticloase în respirația înghețului, sunt una dintre miracolele Deltei Dunării. Pământul și cerul se topesc într-un singur foc uriaș argintiu, în care, din nou, omul nu valorează nimic. Răsăritul și apusul soarelui sunt în astfel de zile de o frumusețe melancolică și măreață care îți taie respirația.

[...]

O vară am trăit la pescari, am dormit în barcă, am aruncat și tras năvoadele cu ei, împreună am mâncat, cântat și dansat. Trei luni, zi de zi. Nici unul dintre ei nu m-a întrebat cine sunt, de unde vin, încotro merg. Dar când s-a apropiat toamna și le-am spus că trebuie să mă îndrept spre casă, s-au adunat în cerc în jurul meu și au făcut semnul crucii deasupra mea în semn de rămas bun.

Fără întrerupere se depune cantitatea adusă de fluviu din opt țări, mâl, pietriș și nisip se sedimentează pe insule, împinge morile de apă și lacurile în direcții și forme întotdeauna diferite, acționând neconținut și schimbând aspectul peisajului. Scriitorul român Mihail Sadoveanu, care a murit în anul 1961, a scris o dată: „Acum cincizeci de ani ședeam pe puntea unei șalupe la gura brațului dunărean Chilia, priveam în lumina de lună-plină spre mare și ascultam privighetorile. După un sfert de secol am căutat din nou același lăcaș de neuitat, fermecator. Nu se mai afla la mal. Luncile și terenul nou se mutaseră cu doi kilometri spre răsărit. M-a cuprins atunci un fior în fața schimbării neîntrerupte, eterne, dictate de destin.“ Măsurători au arătat că platoul deltei este împins anual mai mulți zeci de metri, înaintând în Marea Neagră, în Pontus Euxinus, „marea cea ospitalieră“, cum o numeau romanii. Va primi cu ospitalitate și acest ținut unic de ape? Sau redresarea albiei și exploatarea ei îi vor răpi vraja, o vor înfometa și o vor lăsa să decadă în forma fără chip, domestică, a normelor noastre, într-o pierdere ireversibilă a forței creaturii ...?

În romanul lui Oskar Walter Cisek un pescar din deltă a răpit o femeie. În drum spre casă văd în lumina soarelui care apune, care pare ca se revărsă precum aurul lichid din cer peste suprafața apei. Femeia, parcă veselă și liniștită, zâmbind, sta în mijlocul bărcii plină ochi cu roade și vânat: Dunja, stăpâna . . .

Bergel, Hans: *Dunja, die Herrin*. In *Zuwendung und Beunruhigung. Anmerkungen eines Unbequemmen*. Thaur bei Innsbruck: Wort und Welt Verlag 1994, S. 145 – 151.

Veröffentlichung der Übersetzung mit freundlicher Genehmigung des Autors.